

H. VAN VELTHOVEN, *Vlaamse en sociale machtsstrijd in België, gekoncretiseerd in de wetgeving (1894-1914)*, 2 dln., V.U.B., 1979, promotor : E. Witte.

Deze studie beoogt de krachtlijnen van de Vlaamse ontvoogdingsstrijd tussen 1894 en 1914 vast te leggen, de relaties met de andere spanningsvelden na te trekken, de plaats in het geheel van het Belgisch heerschappijsysteem nader te omschrijven. Centraal daarin staat de analyse van de nationale besluitvorming in het parlement, het centrum van de politieke machtsuitoefening. Het stemgedrag van de parlementairen en hun motivering in Kamer en Senaat moest inzicht geven in de positie van de Vlaamse kwestie binnen de partijen en in de prioriteit van de rangorde der waarden.

Deel I schetst de wetgevende contouren van de macht, geënt op de wijzigingen in het kiessysteem en de weerslag ervan op de nationale en regionale krachtsverhoudingen, alsook de fluktuaties tussen de partijen.

Deel II brengt een analyse van de socio-politieke machtsstrijd aan de hand van een onderzoek naar de betekenis van de kristendemokratie en het aandeel dat zij in deze ontvoogding had. Haar nationaal profiel werd uitgewerkt aan de hand van haar politiek representatieve organisatie — de Belgische Volksbond — en aan de hand van het stemgedrag der kristen-demokratische Kamerleden. Meer bepaald werd ingegaan op de houding t.o.v. sociale wetgeving, persoonlijke dienstplicht, leerplicht en algemeen stemrecht. Deze derde component van de Vlaamse beweging — geestelijke én materiële opgang —

moest het mogelijk maken de sociale inbreng van het katholiek flamingantisme aan de gedragslijn van de kristen-demokratie en haar begrenzing te toetsen, alsook de mate waarop beide middenklasse-bewegingen door het kerkelijk establishment en het episkopaat geïntegreerd en afgestoten werden.

Deel III gaat dieper in op de relatie tussen sociale en nationale beweging en evalueert in essentie de taalwetgeving : de manipulaties op de achtergrond, het machtsverwervingsproces, de mate van compromisvorming en de termen waaronder, de uiteindelijke resultaten. Het doorprikt de beeldvorming van de katholieke historiografie, als zou de grens van wat katholieke flaminganten op Vlaams gebied konden bereiken, niet zozeer door het franskiljonisme binnen de eigen partij aangegeven worden, dan wel door het achterblijven van zogenaamd onvlaamsgezinde liberalen en socialisten. Het was integendeel hun eigen onmachtpositie die bepalend werkte en de wijze waarop zij zich een revendikatieve plaats binnen de klerikale wereld ontzegd zagen. In tegenstelling tot de kristen-demokratie evolueerde een deel van het katholiek lekenflamingantisme daardoor tot een opstandige, niet aan banden gelegde beweging, die haar heil in een pluralistisch bondgenootschap zocht. Verschillende tendensen over de intensiteit van een konfrontatie met de katholieke regering, over de te volgen tactiek en over de mate van prioriteit der Vlaamse eisen, deden zich daarbij gelden.

Vanaf 1907 vernieuwde en verruimde de Vlaamse beweging zich ideologisch en organisatorisch. Door deze dynamiek begon zij de Belgische staatsstructuur voor een keuze te plaatsen tussen veralgemeende tweetaligheid of een evolutie naar kulturele homogeniteit der twee landsgedeelten. Belgicistische kringen reageerden daarop vanuit een "âme belge" reflex. De Waalse beweging zou anticiperen met een dubbele tactiek : regionalist tegen de tweetaligheid en het opleggen van de kennis der tweede taal in Wallonië, Belgicist voor de verdediging van de franstalige kulturele invloedssfeer in Vlaanderen en tegen het terugdringen van het franskiljonisme. Voor het eerst werd de konservatieve klerikale meerderheid in Vlaanderen in schril contrast met de progressieve antiklerikale meerderheid in Wallonië gezet en geraakte het kommunautaire vermengd met het levensbeschouwelijke en het sociaal-ekonomische. Het ineenstrengelen ervan en de beklemtoning van verschillend geaarde nationaliteiten hypothekeerde, zij het nog gevoelsmatig, het principe van de unitaristische staat. Intussen hadden de meeste Vlaamsgezinden zich i.f.v. de broodnodige taal-

wetten voor Vlaanderen bij het prijsgeven van de Brusselse agglomeratie, en de steeds ruimere interpretatie daarvan, neergelegd. Door het stellen van het territorialiteitsprincipe bewogen zij zich in de richting van een korresponderend kultuurhomogeen Vlaanderen. Twee zware nederlagen in 1913 en 1914 deden aan de vooravond van Wereldoorlog I echter grote en gerechtvaardigde twijfels rijzen over de haalbaarheid van de vernederlandsing van de Gentse Hogeschool.

Hoewel de verdere afbraak van de konservatieve en franskiljonse familiebastions in de respektieve Vlaamse arrondissementen daarvan afhing, hoewel de Vlaamse en de sociale strijd daardoor prioritair zouden vooruitgeholpen zijn, hebben noch de katholieke flaminganten, noch de kristen-demokraten tot de strijd voor het algemeen enkelvoudig stemrecht bijgedragen.